

В. Л. Вороніна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту
Полтавської державної аграрної академії

М. М. Зюкова

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування
Національного університету «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ

Витрати – складне економічне явище, що тісно пов'язане з усіма елементами процесу управління та впливають на показники діяльності підприємства. На сьогодні для більшості підприємств стає актуальною проблема контролю та обґрунтування зростання витрат.

Дослідженню витрат присвячені роботи вітчизняних науковців: Бутинця Ф., Герасимовича А., Голова С., Маркіної І., Олійник А., Сопка В., Чумаченка М.; а також зарубіжних вчених: Друрі К., Нідлза Б., Райна Б., Федірця О.

Праці зазначених науковців підтверджують, що будь-яка діяльність неможлива без витрат ресурсів. Закономірності розвитку ринкових відносин, логіка пізнання свідчать, що спочатку мають місце витрати ресурсів, а потім – результати, пов'язані з цими витратами.

Витрати досліджували ще класики політичної економії. Уявлення про витрати розвивалося у працях видатних вчених-економістів: А. Сміта, Д. Рікардо – теорія витрат, У. Петті – вчення про справедливу ціну, Ж.-Б. Сея – теорія трьох факторів, К. Маркса – теорія трудової вартості, Ф. Візера – суб'єктивна теорія витрат альтернативних можливостей та інших.

На основі проведеного ретроспективного аналізу поняття «витрати» зазначимо, що витрати як економічна категорія – це грошові та матеріальні ресурси, які використані протягом певного періоду в господарському процесі підприємства, а

також показник ефективності діяльності господарюючого суб'єкта.

Витрати є, як свідчить результат вивчення літературних джерел [1, 2; 3], головним оціночним показником діяльності підприємства. Тому об'єктивно необхідним є досконалий аналіз системи управління витратами з виокремленням й усуненням проблемних моментів. Крушельницька О. В., стверджує, що управління витратами – це складний багатоаспектний процес, що включає управлінські дії, метою яких є досягнення високого економічного результату діяльності підприємства [4, с. 98].

Система управління витратами та форми її ведення визначаються самостійно кожним підприємством. Як зазначає Голюков О. І., «управління витратами – це комплекс заходів, що спрямовані на формування найбільш необхідних і разом з тим доцільних з економічної і технічної точок зору витрат, яке забезпечується за допомогою раціонального їх нормування, оптимального планування, обґрунтування бухгалтерського обліку, оперативного економічного аналізу та своєчасного і всебічного контролю» [5, с. 27]. З цього визначення випливає, що управління витратами дає змогу отримувачам необхідну інформацію щодо обліку, планування, аналізу та контролю витрат на конкретному підприємстві.

На думку Крушельницької О. В., у системі управління витратами виділяють функціональний та організаційний аспекти та підсистеми:

- пошук і виявлення факторів економії ресурсів;
- планування витрат за видами;
- облік й аналіз витрат;
- стимулювання економіки ресурсів і зниження витрат [4, с. 114].

Такими підсистемами керують відповідні структурні одиниці підприємства. Кожен елемент системи виконує чітко поставлені завдання і спрямований на досягнення загальних цілей підприємства. Так, організаційні підсистеми: нормування витрат, ресурсів, планування і прогнозування витрат за іншими видами, облік й аналіз, пошук і виявлення факторів економії ресурсів – вирішують проблеми в межах своїх обов'язків, а всі разом забезпечують конкурентоспроможність і ефективність

діяльності як окремих підрозділів, так і підприємства в цілому.

Система управління витратами – це сукупність взаємопов'язаних елементів, методів і механізмів, що діють у межах функціональних обов'язків і утворюють певну цілісність, за допомогою яких узагальнюються процеси постачання, використання ресурсів, вирішуються чітко поставлені цілі, реалізуються тактичні і стратегічні плани [6, с. 133].

Система управління витратами спрямована на вирішення таких завдань:

- здійснення контролю за ходом господарської діяльності підприємства;
- виявлення тенденцій змін рівня, обсягу та структури витрат на обсяг виробництва та одиницю продукції;
- збір, аналіз інформації про витрати; нормування, планування витрат у розрізі елементів, виробничих підрозділів і видів продукції;
- пошук резервів економії ресурсів і оптимізації витрат тощо.

Управління витратами можливо реалізувати лише у разі залучення до системи управління витратами відповідних важелів та інструментів вироблення управлінського впливу [7, с. 217]. Лише інформація про реальні процеси в розрізі важелів та носіїв витрат здатні сформувати цикл управління.

Таким чином, управління витратами можна визначити як систему принципів та методів розробки і реалізації управлінських рішень, заснованих на використанні об'єктивних економічних законів.

Список літератури:

1. Маркіна І. А., Лень В. В., Шапка В. О. Управління витратами як фактор підвищення економічної безпеки підприємства. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. Харків: ХНТУСГ. 2019. № 3. С. 83-88. URL: http://apie.org.ua/wp-content/uploads/2020/03/apie_2019_r03_a12.pdf

2. Голов С. Ф. Управлінський облік: підручник. Київ: «Центр учбової літератури», 2018. 534 с. URL: <https://bookzone.com.ua/books/73598-upravlinskiy-oblik-pidruchnik/>

3. Друри К. Управленческий и производственный учет: Учебный комплекс для студентов вузов; пер. с англ. В.Н.

Егорова. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2012. 1423 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/977333/>.

4. Крушельницька О. В. Управління матеріальними ресурсами : навч. посібник. Київ : Кондор, 2008. 162 с.

5. Голяков О. І., Миколаєва Н. А. Основи класифікації і методи управління витратами в системі стратегічного управлінського обліку. Азимут наукових досліджень: економіка і управління. 2014. № 1. С. 26-30.

6. Федірець О. В. Зміст системи управління витратами в сільськогосподарських підприємствах. *Управління людськими ресурсами в постіндустріальному суспільстві: глобальні виклики та перспективи розвитку*: матеріали всеукр. наук.-практ. інт.-конф., 29 жовт. 2013 р. Полтава : РВВ ПДАА, 2013. С. 133-137. URL:

<http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/2703>

7. Олійник А. С. Управлінсько-функціональні аспекти системи управління витратами фермерських господарств. *Розвиток агропродовольчого ринку в умовах глобалізації економіки* : зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. конф., 30 лист. 2017 р. Полтава, 2017. С. 217–218. URL: http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/bitstream/123456789/3773/1/Zbirnik_EP_PDAА_30_11_2017.pdf